

ผลกระทบของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่มีต่อหนี้ครัวเรือนของประเทศไทย

นนุช อินทวิเศษ¹, ถวิล นิลใบ², ธัญญารัตน์ ทองพาศน์³, อภิวิรุ์ อันตรเสน⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่มีผลกระทบต่อหนี้ครัวเรือนของประเทศไทย การศึกษาวิเคราะห์ครัวเรือนที่มีหนี้สิน จำนวน 21,273 ครัวเรือนจากฐานข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2562 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ด้วยวิธีสมการถดถอยแบบค่าเฉลี่ยเพื่อศึกษาผลกระทบของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่มีต่อหนี้ครัวเรือน ณ ระดับหนี้เฉลี่ย รวมทั้งใช้วิธีคอนโทลรีเกรสชัน ณ ระดับ 0.1 และ 0.9 เพื่อศึกษาผลกระทบของปัจจัยกำหนดหนี้ครัวเรือนที่มีหนี้ต่ำกว่าและสูงกว่าระดับเฉลี่ยตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่า รายได้และรายจ่ายครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือนในทุกระดับหนี้ โดยครัวเรือนที่มีรายได้และรายจ่ายสูงขึ้นจะทำให้หนี้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย สะท้อนว่า ครัวเรือนที่มีรายได้สูงจะมีศักยภาพในการสร้างหนี้ได้สูง เพราะสามารถผ่อนชำระเงินต้นและดอกเบี้ย รวมทั้งมีโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อได้ง่าย อายุของหัวหน้าครัวเรือนและจำนวนสมาชิกที่สูงขึ้นจะส่งผลให้หนี้สูงขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชายมีแนวโน้มที่จะสร้างหนี้มากกว่าเพศหญิง หัวหน้าครัวเรือนที่สมรสจะมีหนี้มากกว่าหัวหน้าที่เป็นโสด หม้าย หย่าร้าง หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาจะมีหนี้มากกว่าหัวหน้าที่ไม่มีการศึกษา หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นนายจ้างและประกอบธุรกิจส่วนตัวจะมีหนี้มากกว่าหัวหน้าที่ไม่ได้ทำงาน แหล่งที่ตั้งจะส่งผลกระทบเฉพาะครัวเรือนที่มีหนี้ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ศึกษา โดยเฉลี่ยสามารถอธิบายหนี้ครัวเรือนได้ร้อยละ 36.25 สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยภายนอกครัวเรือนมีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน

คำสำคัญ: หนี้ครัวเรือน, วิเคราะห์สมการถดถอยแบบค่าเฉลี่ย, คอนโทลรีเกรสชัน

ชื่อผู้ติดต่อบทความ: ถวิล นิลใบ

E-mail: tawin@ru.ac.th

(Received: August 10, 2021; Revised: February 21, 2022; Accepted: March 17, 2022)

¹ อาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง E-mail: nongnut@ru.ac.th

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง E-mail: tawin@ru.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง E-mail: thanya_nuch@hotmail.com

⁴ อาจารย์ ดร. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง E-mail: lala_umedda@hotmail.com

The Effect of Household Socio-Economic Factors on Household Debt in Thailand

Nongnut Intarawiset¹, Tawin Nilbai², Thanyarat Thongphat³, Apivee Antarasena⁴

Abstract

This article aimed to study household socio-economic factors affecting household debt in Thailand. The study analyzed 21,273 indebted households from the National Statistical Office's 2019 Household Socio-Economic Survey. The mean regression was used to study the effect of household socio-economic factors on household debt at the average debt level. Quantile regression was also applied at 0.1 and 0.9 levels to study the impact of determinants on household debt with both below and above the average debt levels. The results of the study found that household income and household expenditure play an important role in determining household debt at all debt levels. Households with higher incomes and expenditures tend to build more debt, indicating that higher-income households have the potential to incur more debt because they can pay principal and interest as well as having the opportunity to easily access credit. The higher the age of the head of household and the higher the number of household members will increase more debt. Also, a male household head is more likely to be in debt than a female household head. The study also found that married household heads are more in debt than heads of households that are single, widowed or divorced. Educated heads of households are more in debt compared to uneducated heads. Households of manager workers and self-employed households incur more debt than non-employed households. Household location only affects households with low levels of debt. However, the results of the study showed that, on average, the socio-economic factors of the households can account for 36.25 percent of household debt, reflecting that external factors play an important role in causing household debt.

Keywords: Household Debt; Mean Regression; Quantile Regression

Corresponding Author: Tawin Nilbai

E-mail: tawin@ru.ac.th

¹ Lecturer in Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University. E-mail: nongnut@ru.ac.th

² Assoc. Prof. Dr. in Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University. E-mail: tawin@ru.ac.th

³ Assist. in Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University. E-mail: thanya_nuch@hotmail.com

⁴ Lecturer Dr. in Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University. E-mail: lala_umedat@hotmail.com

1. บทนำ

ปัจจุบันมีการกล่าวถึงปัญหาหนี้ภาคครัวเรือนมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เพราะหนี้ภาคครัวเรือนได้ขยายตัวควบคู่ไปกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจไทย จากข้อมูลเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินแก่ภาคครัวเรือนซึ่งเปรียบเสมือนตัวชี้วัดหนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 59.30 ในปี พ.ศ. 2553 มาเป็นร้อยละ 79.90 ต่อ GDP ในปี พ.ศ. 2562 หรือคิดเป็นมูลค่าหนี้เพิ่มจาก 6.40 ล้านล้านบาทมาเป็น 13.48 ล้านล้านบาท (ดูตารางที่ 1 ประกอบ) และแม้ว่าสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP จะลดลงจากระดับร้อยละ 81.20 ในปี พ.ศ. 2558 รวมทั้งอัตราการขยายตัวของสินเชื่อครัวเรือนเริ่มปรับตัวลดลงนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 แต่มีข้อสังเกตว่า การที่สัดส่วนสินเชื่อต่อ GDP ลดลงและอัตราการขยายตัวของสินเชื่อลดลง ไม่ได้หมายความว่า สถานการณ์หนี้ของครัวเรือนจะดีขึ้น ทั้งนี้อาจเป็น ผลมาจากสถาบันการเงินอาจจะเข้มงวดในการปล่อยกู้มากขึ้น เนื่องจากมีจำนวนสินเชื่อสะสมอยู่ในระดับที่สูง ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับหนี้ครัวเรือนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในเอเชีย ระดับหนี้ครัวเรือนของไทยสูงในลำดับต้นๆ ในกลุ่มประเทศเอเชีย รวมทั้งสูงกว่าหนี้ครัวเรือนของประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้ว (ดูตารางที่ 2 ประกอบ)

ตารางที่ 1 แสดงหนี้สินภาคครัวเรือน ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และหนี้ครัวเรือนต่อ GDP
พ.ศ. 2553-2562

พ.ศ.	หนี้สินภาคครัวเรือน		GDP		หนี้ครัวเรือนต่อ GDP (%)
	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตราการ ขยายตัว (%)	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตราการ ขยายตัว (%)	
2553	6,405,763	14.60	10,808,145	11.90	59.30
2554	7,483,979	16.83	11,306,906	4.61	66.20
2555	8,870,253	18.52	12,357,342	9.29	71.80
2556	9,892,649	11.53	12,915,158	4.51	76.60
2557	10,548,026	6.62	13,230,301	2.44	79.70
2558	11,154,430	5.75	13,743,463	3.88	81.20
2559	11,583,911	3.85	14,592,595	6.18	79.40
2560	12,101,463	4.47	15,486,551	6.13	78.10
2561	12,829,199	6.01	16,365,572	5.68	78.40
2562	13,482,758	5.09	16,875,891	3.12	79.90

หมายเหตุ: หนี้สินภาคครัวเรือน เป็นเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินต่างๆ

ที่มา: Bank of Thailand, 2020; Office of the National Economic and Social Development Council, 2020.

สำหรับโครงสร้างหนี้ของครัวเรือนไทย ส่วนใหญ่เป็นหนี้ระยะสั้นเพื่อใช้อุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย สินเชื่อส่วนบุคคล สินเชื่อบัตรเครดิต และสินเชื่ออื่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินกู้ที่ครัวเรือนมีแนวโน้มนำไปใช้เพื่อการบริโภค ดังจะเห็นได้จากรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2562 การก่อหนี้ของครัวเรือนไทยส่วนใหญ่เป็นหนี้การอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล คิดเป็นประมาณร้อยละ 66 ของหนี้รวม ขณะที่การก่อหนี้ระยะยาวเพื่อซื้อที่อยู่อาศัยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 34 ของหนี้รวม ซึ่งแตกต่างกับประเทศอื่นที่สัดส่วนหนี้เพื่อที่อยู่อาศัย มีมากกว่าครึ่งหนึ่งของหนี้รวม เช่น สิงคโปร์ และญี่ปุ่น ที่มีสัดส่วนหนี้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยร้อยละ 75 และ 68 ของหนี้รวม ตามลำดับ (Bank of Thailand, 2019) การที่โครงสร้างหนี้ที่มีสัดส่วนหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคในระดับสูง ทำให้ครัวเรือนไทยมีภาระผ่อนชำระต้องวดสูง เนื่องจากหนี้ประเภทดังกล่าวส่วนใหญ่มีระยะเวลาผ่อนชำระสั้นและมีอัตราดอกเบี้ยสูง และถ้านำหนี้้นอกระบบมาพิจารณาด้วยก็จะยิ่งซ้ำเติมภาระมากยิ่งขึ้น อาจสร้างปัญหาให้ครัวเรือนได้ในระยะยาว เนื่องจากหนี้ประเภทนี้เป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

ตารางที่ 2 หนี้ครัวเรือนของประเทศต่าง ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2558-2562

หน่วย: ร้อยละต่อ GDP

ประเทศ/กลุ่มประเทศ	2558	2559	2560	2561	2562
อินโดนีเซีย	16.8	17.0	17.0	17.0	17.0
มาเลเซีย	69.8	69.2	66.2	68.0	68.8
สิงคโปร์	57.3	56.9	55.6	52.9	51.8
ไทย	70.9	69.8	68.6	68.6	69.2
ญี่ปุ่น	57.8	58.5	59.0	60.3	61.1
จีน	38.9	44.2	48.1	51.5	55.2
เกาหลีใต้	83.1	87.3	89.4	91.7	95.2
กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา	32.3	35.8	39.7	39.4	43.1
กลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว	73.0	71.9	75.3	71.7	73.2

หมายเหตุ: 1. หนี้สินภาคครัวเรือน เป็นเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินต่างๆ

2. ข้อแตกต่างจากสัดส่วนหนี้ต่อ GDP ของไทยของตารางที่ 1 และ 2 เนื่องมาจากนิยามและการคำนวณ GDP

ที่มา: Bank for International Settlement, 2020.

พิจารณาศักยภาพในการชำระหนี้ของครัวเรือนไทย โดยการเปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนพบว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 สัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้ปรับตัวเพิ่มขึ้นมาโดยตลอดจนถึง ปี พ.ศ. 2562 มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 79.72 การที่สัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้ปรับตัวสูงขึ้นและอยู่ในระดับสูง แสดงถึงความสามารถในการจ่ายคืนหนี้ลดลง (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

ตารางที่ 3 รายได้ รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนของประเทศไทย พ.ศ. 2547-2562

พ.ศ.	รายได้ต่อเดือน (บาท)	รายจ่ายต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้ (ร้อยละ)
2547	14,963	12,297	82.18
2549	17,787	14,311	80.46
2550	18,660	14,500	77.71
2552	20,904	16,205	77.52
2554	23,236	17,403	74.90
2556	25,194	19,061	75.66
2558	26,915	21,157	78.61
2560	26,946	21,437	79.56
2562	26,018	20,742	79.72

ที่มา: National Statistical Office, 2020.

การที่หนี้ครัวเรือนของไทยอยู่ในระดับสูงและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และหนี้ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อการบริโภค รวมทั้งศักยภาพในการชำระหนี้ลดลง เป็นตัวบ่งชี้ว่าในอนาคตปัญหาเรื่องหนี้ครัวเรือนจะเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจอย่างจริงจัง ถ้าระดับหนี้ครัวเรือนสอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ครัวเรือนจะมีความสามารถในการจ่ายหนี้คืนได้ แต่ถ้าการก่อหนี้ขึ้นกลายเป็นหนี้เสีย นอกจากจะส่งผลต่อครัวเรือนแล้ว ยังส่งต่อธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคาร สถาบันการเงินอื่น ๆ และส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบการเงิน ประสิทธิภาพการดำเนินนโยบายการเงิน และนำไปสู่ปัญหาทางด้านสังคมและการเมืองในที่สุด

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงสาเหตุการก่อหนี้ครัวเรือนของไทย เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาการขยายตัวของหนี้ครัวเรือน สาเหตุการขยายตัวมากเกินไปของหนี้ครัวเรือนอาจมาจากปัจจัยภายนอกครัวเรือนและภายในครัวเรือน ปัจจัยภายนอกครัวเรือน เช่น ภัยธรรมชาติ วิกฤตเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ยที่อยู่ในระดับต่ำ หรือมาตรการกระตุ้นการบริโภคที่รัฐบาลประกาศใช้ เป็นต้น สำหรับปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและพฤติกรรมของครัวเรือน การแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอันเกิดจากปัจจัยภายในครัวเรือนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยภายนอกที่ยากจะควบคุม เพราะเป็นการแก้ที่ต้นเหตุ ซึ่งถ้าเข้าใจถึงปัจจัยภายในก็จะสามารถหาแนวทางแก้ไขไม่ให้หนี้ครัวเรือนขยายตัวมากเกินไปกว่าศักยภาพของครัวเรือนที่จะจัดการได้

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ส่งผลต่อหนี้ครัวเรือนของประเทศไทย

3. การทบทวนวรรณกรรม และกรอบแนวคิด

3.1 การทบทวนวรรณกรรม

3.1.1 ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์

John Maynard Keynes อธิบายแนวคิดการบริโภค การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลจะขึ้นอยู่กับรายได้สุทธิในปัจจุบันที่สามารถใช้จ่ายได้จริงหรือรายได้พึงจ่าย (Current Disposable Income) กล่าวคือ บุคคลจะมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เมื่อมีรายได้สุทธิที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้จริงเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันหากบุคคลมีรายได้สุทธิที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้จริงลดลง บุคคลนั้นจะมีระดับการใช้จ่ายเพื่อบริโภคลดลง (Mingmaneenakin, 2011)

3.1.2 ทฤษฎีรายได้ถาวร

Milton Friedman เสนอทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวรในปี ค.ศ. 1957 (Friedman as Cited in Froyen, 1990, pp. 394-398) กล่าวว่า การบริโภคและการออมของประชาชนขึ้นอยู่กับรายได้ตลอดช่วงอายุขัยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รายได้นี้เรียกว่า รายได้ถาวร (Permanent Income) มากกว่ารายได้ปัจจุบัน (Current Income) ตามแนวความคิดของทฤษฎีการบริโภคเคนส์ แนวคิดของ Friedman เน้นอธิบายพฤติกรรมการบริโภคของประชาชนในระยะยาว แต่เคนส์เน้นระยะสั้นๆ ดังนั้น ทฤษฎีรายได้ถาวรจึงเหมาะสมกว่าในการอธิบายการก่อหนี้ของครัวเรือน โดยเฉพาะหนี้เพื่อที่อยู่อาศัย

3.1.3 ทฤษฎีการบริโภคตามสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ

Duesenberry (1959) เสนอว่า การบริโภคไม่ได้มีความสัมพันธ์เฉพาะกับรายได้สัมบูรณ์เท่านั้น แต่ยังมี ความสัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income) การเปรียบเทียบรายได้มี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก จะเปรียบเทียบกับรายได้ของคนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้กัน เช่น เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น ภายใต้แนวคิดของทฤษฎีนี้ พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคแต่ละคนจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมากกว่าการบริโภคของตนเองเพียงคนเดียว โดยผู้บริโภคแต่ละคนจะทำการเปรียบเทียบรายได้ของตนเองกับคนอื่นๆ ในสังคม โดยผู้บริโภคจะพยายามรักษามาตรฐานการครองชีพของตนเองให้ใกล้เคียงกับเกณฑ์มาตรฐานของสังคม และผู้บริโภคจะพยายามลอกเลียนพฤติกรรมการบริโภคของคนอื่นๆ ในสังคมด้วย ลักษณะที่สอง เป็นการเปรียบเทียบระดับการบริโภคปัจจุบันกับระดับการบริโภคของตนเองในอดีต ภายใต้แนวคิดนี้ การบริโภคในปัจจุบันถูกกำหนดโดยแบบแผนของการบริโภคของตนเองในอดีต กล่าวคือ ผู้บริโภคจะพยายามรักษามาตรฐานการบริโภคของตนเองกับระดับรายได้สูงสุดที่เคยได้รับมาก่อนเมื่อใดก็ตาม ที่รายได้ของตนเองลดลงต่ำกว่ารายได้สูงสุดที่ตนเองเคยได้รับมาก่อน ผู้บริโภคจะไม่ค่อยลดระดับการบริโภคของตนเองมากนัก เพราะมีความเคยชินกับมาตรฐานการบริโภคแบบเดิม

3.1.4 ทฤษฎีวัฏจักรชีวิต

ทฤษฎีวัฏจักรชีวิต พัฒนาขึ้นโดย ศาสตราจารย์ Franco Modigliani และลูกศิษย์ 2 คน คือ Richard Brumberg และ Albert Ando (Branson, 1989, pp. 193-194) ได้ร่วมกันสร้างแนวคิดเพื่ออธิบายพฤติกรรมการบริโภคและการออมของประชาชน เรียกว่า “Life-Cycle Theory of Consumption and Savings” ซึ่งมีมุมมองที่ต่างจากแนวคิดของ John Maynard Keynes ที่กล่าวว่า การบริโภคและการออมของประชาชนขึ้นอยู่กับรายได้ โดยเมื่อ

ประชาชนมีรายได้มากขึ้นก็จะมีแนวโน้มในการบริโภคและการออมมากขึ้นที่วัดด้วยค่าแนวโน้มในการบริโภคเพิ่มและการออมเพิ่ม ภายใต้แนวคิดทฤษฎีวงจรชีวิตระดับการออมขึ้นอยู่กับช่วงอายุของผู้บริโภค

3.1.5 ทฤษฎีผู้บริโภคใหม่ (New Consumer Theory)

เพื่อแก้ไขข้อจำกัดของทฤษฎีผู้บริโภคแบบดั้งเดิม รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในความเป็นจริงได้ มีผลงานของนักวิชาการ 2 ท่านที่ได้รับการกล่าวถึง ได้แก่ Lancaster (1966) และ McFadden (2000) ท่านแรกได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีผู้บริโภคใหม่ที่กำหนดให้อรรถประโยชน์ของผู้บริโภค (Utility) ขึ้นกับคุณลักษณะของสินค้า (Characteristics) ไม่ใช่ตัวสินค้า ท่านที่สองนำเสนอทฤษฎีการเลือกที่ไม่ต่อเนื่อง และนำคุณลักษณะของผู้บริโภคแต่ละคนมาพิจารณา รวมทั้งการพัฒนาวิธีการทางเศรษฐมิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางเลือกของผู้บริโภค ทฤษฎีผู้บริโภคใหม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจในการสร้างหนี้ของหัวหน้าครัวเรือน โดยที่หัวหน้าครัวเรือนต้องตัดสินใจเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด ภายใต้เงื่อนไข อัตราดอกเบี้ย จำนวนงวดที่จะผ่อนส่ง ระยะเวลาการผ่อนส่ง ซึ่งการตัดสินใจของแต่ละหัวหน้าครัวเรือนจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน คุณลักษณะของหัวหน้าครัวเรือน เช่น อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ สภาวะการทำงาน เป็นต้น

3.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การก่อหนี้ของครัวเรือนมักเชื่อมโยงกับพฤติกรรมของสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือน และภาวะด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน จึงรวบรวมงานวิจัยที่นำปัจจัยด้านคุณลักษณะและเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นตัวชี้วัดในการศึกษา รายละเอียดดังนี้

Chaiyanon & Sanguanwongse (2021) ทำการวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคเหนือ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยสภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อเดือน นอกจากนั้นเป็นปัจจัยเกี่ยวกับค่านิยม/ทัศนคติ ในด้านการรู้จักบริหาร/การวางแผนจัดการเงิน และปัจจัยด้านความจำเป็นในการบริโภค/อุปโภค

Chaitarin & Kharuhayothin (2019) ศึกษาหนี้สินในระบบของครัวเรือนเกษตรกรจังหวัดพะเยา พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อหนี้สินในระบบของครัวเรือนในจังหวัดพะเยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน รายได้จากการเกษตร และพื้นที่ถือครองในการเกษตรที่เป็นเจ้าของ

Kabkhao & Sapwarabol (2018) ศึกษาปัจจัยกำหนดความเป็นไปได้ในการก่อหนี้ภาคครัวเรือน โดยใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรทางด้านสถานภาพ รายได้ ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย และการครอบครองรถยนต์ มีความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้ในทางบวกทุกปีที่ทำการศึกษามีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษาและเขตที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้ในทางลบของทุกปีที่ทำการศึกษามีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรเพศและตัวแปรเงินช่วยเหลือยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้อย่างชัดเจน

Fiscal Policy Office (2015) ได้พัฒนาแบบจำลองจุลภาคเพื่อศึกษาหนี้ครัวเรือนที่มีบทบาทต่อความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในประเทศไทย การศึกษาพบว่า เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ปัจจัยด้านรายได้ส่งผลต่อโอกาสที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้มากที่สุด ปัจจัยที่มีผลรองลงมา คือ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน สำหรับปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ เพิ่มโอกาสที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้มากขึ้น

Budda (2016) ทำศึกษาหนี้ครัวเรือนกับวัฏจักรธุรกิจไทย โดยวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นสาเหตุของหนี้ภาคครัวเรือน พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น อัตราดอกเบี้ยต่ำ อัตราการว่างงานต่ำ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร รวมทั้งนโยบายประชานิยมของรัฐบาล โดยปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุและแรงจูงใจที่สำคัญทำให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น

Jensarikit & Sawangdee (2013) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ในระบบของครัวเรือนเกษตรไทยในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี การออมเงิน การมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายในครัวเรือน เงินทุนในการประกอบอาชีพ การถือครองที่ดินทำกิน และการกู้ยืมเงินในระบบ มีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ในระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Lerskullawat (2020) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อหนี้ภาคครัวเรือนในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ครัวเรือน อัตราเงินเฟ้อ และค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือน และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การศึกษา การแต่งงาน และจำนวนประชากรในวัยเด็ก ส่งผลกระทบต่อหนี้สินรวมต่อครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการศึกษา ผลกระทบของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อหนี้ภาคครัวเรือนในประเภทต่างๆ พบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อหนี้เพื่อการใช้จ่ายในการบริโภคและหนี้เพื่อการประกอบธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตรในสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับหนี้ประเภทอื่นๆ และปัจจัยทางสังคมส่งผลกระทบในสัดส่วนที่สูงในหนี้เพื่อการประกอบธุรกิจการเกษตรและหนี้เพื่อการซื้อหรือเช่าบ้าน และที่ดิน

Intarapak & Supapakorn (2020) ประยุกต์ใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ครัวเรือนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลของประเทศไทย ใช้ข้อมูลการสำรวจเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน พ.ศ. 2560 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า มีตัวแปร 4 ตัวที่มีผลต่อภาระหนี้ครัวเรือน ประกอบด้วย ขนาดครัวเรือน จำนวนคนที่ได้รับค่าจ้าง การรับโอนเงิน และเงินกู้ฉุกเฉิน

Strzelecka & Zawadzka (2020) ทำการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่อหนี้ครัวเรือนของประเทศโปแลนด์ โดยสำรวจข้อมูลจากครัวเรือนในพื้นที่ Central Pomerania (Poland) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กับหนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ สถานภาพการสมรสของครัวเรือน ขนาดและองค์ประกอบของครัวเรือน อาชีพหลักของครัวเรือน ที่ตั้งของครัวเรือน รูปแบบความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย อายุของหัวหน้าครัวเรือน มีการศึกษาเศรษฐกิจโดยหัวหน้าครัวเรือน และระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อคนในครัวเรือน โดยครัวเรือนที่มีหนี้สินมากที่สุด คือ ครัวเรือนที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากการประกอบอาชีพอิสระ มีสมาชิกเกิน 3 คน และครัวเรือนที่มีบุตรในอุปการะ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปตัวแปรปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนได้ดังตารางที่ 4

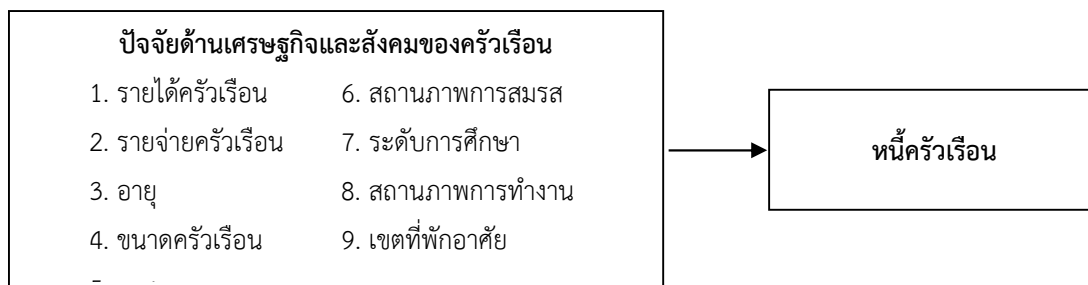
ตารางที่ 4 แสดงผลสรุปตัวแปรปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ผู้วิจัย	ปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน								
	รายได้ครัวเรือน	รายจ่าย ครัวเรือน	อายุ	ขนาดครัวเรือน	เพศ	สถานะการสมรส	ระดับการศึกษา	สถานะการทำงาน	เขตที่พักอาศัย
Chaiyanon and Sanguanwongse (2021)	x	x	x	x	x	x	x	x	
Chaitarin and Kharuhayothin (2019)	x		x	x					
Kabkhao and Sapwarobol (2018)	x		x		x		x		x
Fiscal Policy Office (2015)	x		x		x	x	x		x
Budda (2016)	x	x							
Jensarikit and Sawangdee (2013)	x		x	x	x		x	x	
Lerskullawat (2020)	x	x	x			x	x		
Intarapak and Supapakorn (2020)	x	x		x					
Strzelecka and Zawadzka (2020)	x		x	x	x	x	x	x	x

ที่มา: ผู้วิจัย

3.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับกรอบการวิเคราะห์นี้ครัวเรือนในการศึกษานี้จะผสมผสานแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวมา คือ ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สมบูรณ์และทฤษฎีรายได้ถาวรที่เน้นปัจจัยด้านรายได้และรายจ่าย ทฤษฎีวัฏจักรชีวิตที่เน้นปัจจัยด้านอายุ รายได้ และรายจ่าย และทฤษฎีบริโภคใหม่ ที่เน้นให้ความสำคัญของคุณลักษณะของครัวเรือนที่จะส่งผลต่อการบริโภคและความเป็นหนี้ของครัวเรือน ได้แก่ ขนาดครัวเรือน เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสถานภาพการทำงาน รวมทั้งเขตที่พักอาศัยของครัวเรือน เป็นตัวแทนของทฤษฎีการบริโภคตามสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ ซึ่งสรุปเป็นกรอบการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาได้สร้างตัวแบบสมการถดถอยเชิงซ้อนแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหนี้ครัวเรือนและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ส่งผลต่อหนี้ครัวเรือน จำนวน 9 ปัจจัย ได้แก่ รายได้ประจำเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน รายจ่ายประจำเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน เพศของหัวหน้าครัวเรือน ขนาดครัวเรือน สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน สถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน และเขตที่ตั้งครัวเรือน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาคุณลักษณะของครัวเรือนที่กำหนดหนี้ครัวเรือนไทยแสดงเป็นสมการได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{Log(THD)}_i = & a_0 + a_1 \text{Log(INCOME)}_i + a_2 \text{Log(CONS)}_i + a_3 \text{AGE}_i + a_4 \text{AGE}^2_i + a_5 \text{SIZE}_i + a_6 \text{SEX}_i \\ & + a_7 \text{STATUS}_i + a_8 \text{EDU1}_i + a_9 \text{EDU2}_i + a_{10} \text{WORK1}_i + a_{11} \text{WORK2}_i + a_{12} \text{WORK3}_i \\ & + a_{13} \text{AREA}_i + \epsilon_i \end{aligned}$$

โดยที่ i หมายถึง ครัวเรือน i = 1,2,3.....21,273

รายละเอียดของตัวแปรแต่ละตัวแปร แสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความหมายของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปร	ความหมาย	รายละเอียดตัวแปร
THD	หนี้รวมของครัวเรือน	มูลค่าหนี้ครัวเรือน ประกอบด้วยหนี้เพื่ออุปโภคบริโภคของครัวเรือนหนี้เพื่อการที่อยู่อาศัย หนี้เพื่อทำการเกษตร ทำธุรกิจ และการศึกษา ของครัวเรือน จากแหล่งเงินกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ
INCOME	รายได้ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน หน่วยเป็นบาท
CONS	รายจ่ายครัวเรือน	รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน หน่วยเป็นบาท
AGE	อายุ	อายุของหัวหน้าครัวเรือน หน่วยเป็นปี การศึกษาได้ตระหนักว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) ที่จะส่งผลต่อหนี้ครัวเรือนนั้น ไม่ได้มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linear Relationship)

ตารางที่ 5 ความหมายของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ตัวแปร	ความหมาย	รายละเอียดตัวแปร
		ซึ่งหมายความว่า เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากขึ้นความสามารถที่จะสร้างหนี้จะลดลง เช่น โอกาสที่จะการเข้าถึงสินเชื่อของสถาบันการเงินจะลดลง เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาจึงใส่ตัวแปรอายุในรูปกำลังสอง (AGE^2) เพื่อสะท้อนถึงข้อกำหนดดังกล่าว
SIZE	ขนาดครัวเรือน	จำนวนสมาชิกของครัวเรือน หน่วยเป็นคน
SEX	เพศ	เพศของหัวหน้าครัวเรือน เป็น Dummy Variable กำหนดให้ 1 = ชาย, 0 = หญิง
STATUS	สถานภาพการสมรส	สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน เป็น Dummy Variable กำหนดให้ 1 = สมรส, 0 = อื่นๆ ได้แก่ โสด หม้าย และหย่า
EDU1	ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน เป็น Dummy Variable กำหนดให้ 1 = มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา, 0 = อื่นๆ
EDU2	ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน เป็น Dummy Variable กำหนดให้ 1 = มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป, 0 = อื่นๆ
WORK1	สถานภาพการทำงาน	สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน เป็น Dummy Variable กำหนดให้ 1 = นายจ้าง, 0 = อื่นๆ
WORK2	สถานภาพการทำงาน	สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน เป็น Dummy Variable กำหนดให้ 1 = ลูกจ้าง ประกอบด้วย พนักงานราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัทเอกชน, 0 = อื่นๆ
WORK3	สถานภาพการทำงาน	สถานภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน เป็น Dummy Variable กำหนดให้ 1 = กลุ่มทำธุรกิจส่วนตัวและธุรกิจในครัวเรือน, 0 = อื่นๆ
AREA	เขตที่พักอาศัย	Dummy Variable กำหนดให้ 1 = ในเขตเทศบาล, 0 = นอกเขตเทศบาล

ที่มา: ผู้วิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษาคัดเลือกจากครัวเรือนที่เป็นหนี้ จำนวน 21,273 ครัวเรือนทั่วประเทศ

4.2 เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2562 สำรวจครัวเรือนทั้งหมด 45,586 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่มีหนี้สินอยู่จำนวน 21,308 ครัวเรือน แต่เนื่องจากมีบางครัวเรือนที่ไม่ได้กรอกข้อมูลได้ครบตามที่กำหนดในแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา จึงได้ตัดครัวเรือนกลุ่มนี้ออกเหลือจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้ที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 21,273 ครัวเรือน

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีวิเคราะห์ การแปลผล

4.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบภาคตัดขวาง จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2562

4.3.2 วิธีวิเคราะห์

1) การศึกษาได้สร้างตัวแบบสมการถดถอยเชิงซ้อนแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหนี้ครัวเรือนและปัจจัยกำหนด โดยตระหนักว่าขนาด ทิศทางการส่งและระดับการมีนัยสำคัญของปัจจัยกำหนดแต่ปัจจัยที่จะมีต่อหนี้ครัวเรือนจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับครัวเรือนว่ามีหนี้ระดับใด

2) การคำนวณสมการถดถอยจะแบ่งวิเคราะห์หนี้ครัวเรือนออกเป็น 3 ระดับ คือ ครัวเรือนที่มีหนี้ระดับสูง ปานกลางหรือระดับเฉลี่ย และระดับต่ำ โดยคำนวณสมการถดถอยด้วยวิธี Mean Regression เพื่อคำนวณผลกระทบของปัจจัยกำหนดต่อครัวเรือนที่มีหนี้ระดับเฉลี่ย และใช้วิธีควอนไทล์เกรสชัน (Quantile Regression) ซึ่งเป็นวิธีคำนวณที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระได้ในทุกๆ ระดับความสัมพันธ์ หรือทุกๆ ระดับการแจกแจงของค่าตัวแปรตาม (ในที่นี้คือ ระดับหนี้ครัวเรือน) ซึ่งจะช่วยให้เสริมการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ระดับเฉลี่ยด้วยวิธี Mean Regression ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษาครั้งนี้ คำนวณวิธีควอนไทล์เกรสชันที่ระดับควอนไทล์ที่ 0.10 และ 0.90 เพื่อคำนวณผลกระทบของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่มีต่อหนี้ของครัวเรือนที่มีระดับหนี้ต่ำกว่าและสูงกว่าระดับหนี้เฉลี่ย ตามลำดับ

5. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

5.1 ผลการวิจัย

5.1.1 การคำนวณหนี้ครัวเรือน ด้วยวิธี Mean Regression

การคำนวณด้วยวิธีนี้ ถือว่าเป็นตัวแทนของผลการศึกษาระดับหนี้ครัวเรือน โดยเฉลี่ยว่าจะมีการสนองตอบต่อปัจจัยกำหนดแต่ละปัจจัยอย่างไร ผลการคำนวณในภาพรวม พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนจำนวน 12 ปัจจัย สามารถอธิบายหนี้ครัวเรือนได้เพียงร้อยละ 36.25 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สะท้อนให้เห็นว่า นอกเหนือจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ทำการศึกษาแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน ตัวอย่างของ

ปัจจัยเหล่านี้ เช่น การตกต่ำของราคาพืชผล ปัจจัยด้านภัยธรรมชาติ หรือปัจจัยด้านนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น ปัจจัยภายนอกเหล่านี้อาจส่งผลต่อตัวแปรอิสระที่อธิบายหนี้ครัวเรือน ซึ่งได้แก่ รายได้และรายจ่ายครัวเรือน โดยผ่านค่าตัวแปรรบกวน (Error Term) แต่ในการคำนวณสมการ การศึกษากำหนดให้ตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีความสัมพันธ์กับตัวรบกวน ดังนั้น ข้อกำหนดนี้จึงอาจไม่เป็นจริง ซึ่งอาจจะทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้ของรายได้และรายจ่ายสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง (Unbiased) สำหรับผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญและทิศทางการส่งผลของปัจจัยกำหนดหนี้ครัวเรือนแต่ละปัจจัย ภายใต้ข้อกำหนดดังกล่าว แสดงในตารางที่ 6 และมีรายละเอียดดังนี้

1) รายได้ครัวเรือน (INCOME) เป็นปัจจัยกำหนดหนี้ครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 เครื่องหมายของสัมประสิทธิ์ของตัวแปรมีค่าเป็นบวกเท่ากับ 0.34 ซึ่งหมายความว่า เมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.34 การที่ครัวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นมีแนวโน้มที่จะสร้างหนี้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ อาจจะเป็นผลมาจากเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้มีศักยภาพในการสร้างหนี้เพิ่มและโอกาสที่จะได้รับสินเชื่อจากสถาบันการเงินได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีที่มีรายได้ต่ำ

2) รายจ่ายในการบริโภค (CONS) เป็นอีกปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 ต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือน ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรมีค่าเป็นบวกและเท่ากับ 0.99 หมายความว่า เมื่อครัวเรือนมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 มีแนวโน้มที่จะสร้างหนี้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 0.99 รายจ่ายในการบริโภคจะมีผลต่อการสร้างหนี้ประเภทหนี้เพื่อการบริโภค

3) อายุของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีผลอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ต่อการสร้างหนี้ครัวเรือน ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรมีค่าเป็นบวก หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากจะเป็นหนี้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย สำหรับสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอายุยกกำลังสองมีค่าติดลบ สะท้อนว่าเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้นถึงระดับหนึ่งความสามารถในการสร้างหนี้จะลดลง กล่าวอีกนัย ความสัมพันธ์ระหว่างอายุของหัวหน้าครัวเรือนและหนี้ครัวเรือนไม่ได้มีความสัมพันธ์แบบเส้นตรง

4) จำนวนสมาชิกของครัวเรือน (SIZE) พบว่า ปัจจัยนี้มีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 ต่อการสร้างหนี้ครัวเรือน ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรมีค่าเป็นลบ ซึ่งหมายความว่า ครัวเรือนที่มีสมาชิกมากขึ้น จะมีหนี้น้อยกว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกน้อย ประเด็นเรื่องจำนวนสมาชิกของครัวเรือนจะส่งผลทำให้หนี้เพิ่มหรือหนี้ลด ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอน ถ้าสมาชิกในครัวเรือนสามารถหารายได้ก็จะเป็นภาระในการสร้างหนี้ หนี้ก็จะลดลงได้ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าสมาชิกไม่สามารถหารายได้ ก็จะเป็นภาระ และนำไปสู่การสร้างหนี้เพิ่มได้

ตารางที่ 6 ผลการการคำนวณปัจจัยกำหนดหนี้รวมด้วยวิธี Mean Regression and Quantile Regression

ตัวแปร	Mean Regression		Quantile Regression (0.10)		Quantile Regression (0.90)	
	Coefficient	Prob.	Coefficient	Prob.	Coefficient	Prob.
Log(INCOME)	0.342163	0.0000***	0.224988	0.0000***	0.416244	0.0000***
Log(CONS)	0.996400	0.0000***	0.878121	0.0000***	0.827640	0.0000***
AGE	0.019420	0.0000***	0.036446	0.0000***	0.004650	0.4584
AGE ²	-0.000128	0.0011***	-0.000273	0.0004***	-1.28E-05	0.8180
SIZE	-0.075101	0.0000***	-0.061219	0.0000***	-0.072861	0.0000***
SEX	0.069779	0.0003***	0.049791	0.0919*	0.053234	0.0838*
STATUS	0.111098	0.0000***	0.125829	0.0016***	0.077789	0.0350**
EDU1	0.221754	0.0000***	0.234419	0.0279**	0.144985	0.0313**
EDU2	0.998614	0.0000***	1.003541	0.0000***	0.833888	0.0000***
WORK1	0.375273	0.0000***	0.329831	0.0000***	0.449457	0.0000***
WORK2	-0.127867	0.0000***	-0.142659	0.0017***	-0.073141	0.1707
WORK3	0.207962	0.0000***	0.182405	0.0000***	0.198436	0.0000***
AREA	-0.091720	0.0000***	-0.106562	0.0001***	-0.040747	0.1311
R-squared	0.3625		0.1193		0.2328	

หมายเหตุ: *** แทนระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.01, ** แทนระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.05,

* แทนระดับความมีนัยสำคัญที่ 0.10

ที่มา: จากการคำนวณ

5) เพศของหัวหน้าครัวเรือน (SEX) เป็นตัวแปรดัมมี่ โดยกำหนดให้มีค่าเป็น 1 ถ้าเป็นเพศชาย และมีค่าเป็น 0 ถ้าเป็นเพศหญิง เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เพศเป็นบวกและมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชายจะมีหนี้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิง

6) สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน (STATUS) เป็นตัวแปรดัมมี่ โดยกำหนดให้มีค่าเป็น 1 ถ้าหัวหน้าครัวเรือนที่สมรส และมีค่าเป็น 0 ถ้าเป็นโสด หมายถึงหรือหย่าร้าง เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนที่สมรสจะมีหนี้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่โสด หมายถึงหรือหย่าร้าง

7) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (EDU1) เป็นตัวแปรดัมมี่ กำหนดให้มีค่าเป็น 1 ถ้าหัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จการศึกษาในระดับประถม มัธยมและอาชีวะ และมีค่าเป็น 0 ถ้าหัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีการศึกษา เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบและมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 แสดงว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนสำเร็จการศึกษาในระดับประถม มัธยมและอาชีวะจะมีหนี้ต่ำกว่ากลุ่มที่ไม่มีการศึกษา

8) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (EDU2) เป็นตัวแปรดัมมี่ กำหนดให้มีค่าเป็น 1 ถ้าหัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และมีค่าเป็น 0 ถ้าหัวหน้าครัวเรือนไม่มีการศึกษา เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 แสดงว่า หัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะมีหนี้มากกว่ากลุ่มที่ไม่มีการศึกษา

9) สถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน (WORK1) เป็นตัวแปรดัมมี่ โดยกำหนดให้มีค่าเป็น 1 ถ้าหัวหน้าครัวเรือนมีสถานะเป็นนายจ้าง และมีค่าเป็น 0 ถ้ามีสถานะอื่นๆ เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 แสดงว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานะเป็นนายจ้างจะมีหนี้มากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานะอื่น ๆ

10) สถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน (WORK2) เป็นตัวแปรดัมมี่ โดยกำหนดให้มีค่าเป็น 1 ถ้าหัวหน้าครัวเรือนมีสถานะเป็นลูกจ้าง และมีค่าเป็น 0 ถ้ามีสถานะอื่นๆ (สถานะอื่นๆ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนที่ว่างงาน เช่น แม่บ้าน หัวหน้าครัวเรือนที่ป่วยหรือพิการ หัวหน้าครัวเรือนที่กำลังหางาน เป็นต้น) เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบและมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 แสดงว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานะเป็นลูกจ้างจะมีน้อยกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานะอื่นๆ

11) สถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน (WORK3) เป็นตัวแปรดัมมี่ โดยกำหนดให้มีค่าเป็น 1 ถ้าหัวหน้าครัวเรือนประกอบธุรกิจส่วนตัว และมีค่าเป็น 0 ถ้ามีสถานะอื่นๆ เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 ในการกำหนดนี้ครัวเรือน แสดงว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนประกอบธุรกิจส่วนตัวจะมีหนี้มากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานะอื่นๆ ทั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานะอื่นๆ หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนที่เป็น แม่บ้าน ผู้สูงอายุ คนพิการ และกำลังหางาน

12) สถานที่ตั้งของครัวเรือน (AREA) เป็นตัวแปรดัมมี่ โดยกำหนดให้มีค่าเป็น 1 ถ้าครัวเรือนอยู่ในเขตเทศบาล และมีค่าเป็น 0 ถ้าครัวเรือนตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบและมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.01 ในการกำหนดนี้ครัวเรือน แสดงว่า ครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลจะมีหนี้ต่ำกว่าครัวเรือนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล

5.1.2 เปรียบเทียบผลการคำนวณด้วยวิธี Mean Regression และ Quantile Regression

เพื่อให้เห็นความแตกต่างของทิศทางการส่งผลและความมีนัยสำคัญของการส่งผลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวที่มีต่อการสร้างหนี้ครัวเรือน ในแต่ละกลุ่มของครัวเรือนที่มีระดับมูลค่านี้อย่างต่าง ๆ กัน นอกจากจะคำนวณด้วยวิธี Mean Regression ซึ่งเป็นสมการที่แทนระดับหนี้เฉลี่ยของครัวเรือนแล้ว การศึกษาได้คำนวณสมการด้วยวิธี Quantile Regression ที่ระดับ 0.10 เป็นตัวแทนสมการหนี้ครัวเรือนของกลุ่มที่มีระดับหนี้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และคำนวณ Quantile Regression ที่ระดับ 0.90 เป็นตัวแทนสมการหนี้ของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับหนี้สูงกว่าค่าเฉลี่ย ผลการคำนวณแสดงในตารางที่ 6 และผลการเปรียบเทียบของแต่ละวิธี สรุปได้ดังนี้

1) รายได้ การศึกษาพบว่า รายได้เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญในการกำหนดหนี้ครัวเรือนทั้ง 3 กลุ่มหนี้ครัวเรือน คือ ณ ระดับเฉลี่ย หนี้ในกลุ่มที่สูงและต่ำกว่าระดับเฉลี่ย รวมทั้งมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกทั้ง 3 กลุ่ม ผลการศึกษาสนับสนุนข้อสมมุติฐานที่กล่าวว่า เมื่อครัวเรือนมีรายได้สูงขึ้น จะทำให้ครัวเรือนมีศักยภาพในการสร้างหนี้ได้ เพราะสามารถผ่อนชำระเงินต้นและดอกเบี้ย และมีโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อได้ง่าย เพราะรายได้ยังเป็นดัชนีที่สำคัญ

ประการหนึ่งที่สถาบันการเงินใช้เป็นเกณฑ์ในการให้พิจารณาให้สินเชื่อ อย่างไรก็ตาม ขนาดของการส่งผลของรายได้ที่มีต่อหนี้ในแต่ละระดับแตกต่างกัน กล่าวคือ พิจารณาที่ระดับหนี้เฉลี่ยของครัวเรือน เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.34 ขณะที่ครัวเรือนที่มีหนี้ระดับต่ำ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.22 สำหรับครัวเรือนที่มีหนี้ระดับสูง เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.41 จะเห็นว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้สูง รายได้ที่เพิ่มขึ้นจะสร้างหนี้ในสัดส่วนที่มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้ระดับเฉลี่ยและหนี้ระดับต่ำ

2) รายจ่ายในการบริโภค ผลการศึกษาทั้ง 3 กลุ่มหนี้ครัวเรือน ให้ผลสอดคล้องกันคือ รายจ่ายในการบริโภค ส่งผลในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือน รายจ่ายเพื่อการบริโภคจะส่งผลต่อหนี้เพื่อการบริโภค ขนาดของการส่งผลจะแตกต่างกันตามระดับหนี้ของครัวเรือน กล่าวคือ เมื่อรายจ่ายในการบริโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้ครัวเรือนที่มีหนี้ ณ ระดับเฉลี่ย หนี้ครัวเรือนที่มีหนี้ต่ำ และครัวเรือนที่มีหนี้สูงเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.99, 0.87 และ 0.82 ตามลำดับ จะเห็นว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้ต่ำ รายจ่ายในการบริโภคที่เพิ่มขึ้นจะสร้างหนี้ในสัดส่วนที่มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้ระดับเฉลี่ยและหนี้ระดับสูง

3) อายุของหัวหน้าครัวเรือน ผลการศึกษาทั้ง 3 กลุ่มหนี้ครัวเรือน ให้ผลต่างกัน คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ส่งผลในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการกำหนดหนี้ของครัวเรือนที่มีหนี้ระดับเฉลี่ยและครัวเรือนที่มีหนี้ต่ำกว่าระดับเฉลี่ย แต่ไม่มีนัยสำคัญสำหรับครัวเรือนที่มีหนี้สูงกว่าระดับเฉลี่ย สำหรับค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอายุที่กำลังสองมีค่าติดลบและมีนัยสำคัญต่อการกำหนดหนี้ของครัวเรือนที่มีหนี้ระดับเฉลี่ยและครัวเรือนที่มีหนี้ต่ำกว่าระดับเฉลี่ย แต่ไม่มีนัยสำคัญสำหรับครัวเรือนที่มีหนี้สูงกว่าระดับเฉลี่ย ผลการศึกษาปัจจัยเรื่องอายุ ได้ข้อสรุปว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยจะเป็นหนี้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย แต่เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้นถึงระดับหนึ่งความสามารถในการสร้างหนี้จะลดลง สะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอายุของหัวหน้าครัวเรือนและหนี้ครัวเรือนไม่ได้มีความสัมพันธ์แบบเส้นตรง ทั้งนี้ข้อสรุปนี้ไม่เป็นจริงสำหรับครัวเรือนที่มีหนี้ในระดับที่สูง

4) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผลการศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม หนี้ครัวเรือนให้ผลสอดคล้องกัน คือ จำนวนสมาชิกเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญในการกำหนดหนี้ ทั้งนี้ครัวเรือนที่มีสมาชิกมากขึ้นจะมีหนี้ต่ำกว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกน้อย ประเด็นเรื่องจำนวนสมาชิกของครัวเรือนจะส่งผลทำให้หนี้เพิ่มหรือหนี้ลด ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอน ถ้าสมาชิกในครัวเรือนสามารถหารายได้ก็จะไม่เป็นภาระในการสร้างหนี้ หนี้ก็จะลดลงได้ แต่ในทางตรงข้ามถ้าสมาชิกไม่สามารถหารายได้ ก็จะเป็นภาระและนำไปสู่การสร้างหนี้เพิ่มได้

5) เพศ ผลการศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม หนี้ครัวเรือนให้ผลสอดคล้องกัน คือ เพศเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือน ทั้งนี้ ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชายจะมีหนี้มากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง

6) สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน ผลการศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม หนี้ครัวเรือนให้ผลสอดคล้องกัน คือ สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือนมีนัยสำคัญและส่งผลในทางบวก ซึ่งหมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนที่สมรสจะมีหนี้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนอยู่คนเดียว คือ เป็นโสด หม้าย หรือหย่าร้าง

7) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ไม่มีการศึกษา มีการศึกษาระดับประถม มัธยมและอาชีว และระดับอุดมศึกษา โดยใช้กลุ่มที่ไม่มีการศึกษาเป็นกลุ่มอ้างอิง

ผลการศึกษาทั้ง 3 แนวทางให้ข้อสรุปเหมือนกัน คือ ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือน โดยที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับประถม มัธยม และอาชีวะ จะมีหนี้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการศึกษา และหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมีหนี้มากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่มีการศึกษา ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการศึกษาโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินในระบบได้น้อย

8) สถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน สถานะภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือนแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ นายจ้าง ลูกจ้าง ประกอบธุรกิจส่วนตัว และไม่ได้ทำงานซึ่งใช้เป็นกลุ่มอ้างอิง ผลการเปรียบเทียบทั้ง 3 วิธี คือ หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นนายจ้างและหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวจะมีหนี้มากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่ไม่ได้ทำงานอย่างมีนัยสำคัญในทุกระดับหนี้ครัวเรือน และหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นลูกจ้างจะมีหนี้น้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงานอย่างมีนัยสำคัญของครัวเรือนที่มีหนี้ระดับเฉลี่ยและต่ำกว่า แต่ไม่มีนัยสำคัญของครัวเรือนที่มีหนี้สูงกว่าระดับเฉลี่ย

9) แหล่งที่ตั้งของครัวเรือน การศึกษาทั้ง 3 แนวทางให้ผลแตกต่างกัน กล่าวคือ ครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลจะมีหนี้น้อยกว่าครัวเรือนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลอย่างมีนัยสำคัญของครัวเรือนที่มีหนี้ระดับเฉลี่ยและต่ำกว่า แต่ไม่มีนัยสำคัญของครัวเรือนที่มีหนี้สูงกว่าระดับเฉลี่ย

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหนี้ครัวเรือนและปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ส่งผลต่อหนี้ครัวเรือน พบว่า รายได้ครัวเรือนและรายจ่ายครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือนในทุกระดับหนี้ แต่ขนาดการส่งผลแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับหนี้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chaianon & Sanguanwongse (2021) ที่ระบุว่า ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับ Lerskullawat (2020) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อหนี้ภาคครัวเรือนในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านรายได้ต่อครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนส่งผลกระทบทางบวกต่อหนี้ภาคครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องการศึกษาของ Fiscal Policy Office (2015) ที่พบว่า ปัจจัยด้านรายได้ส่งผลต่อโอกาสที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้มากที่สุด เช่นเดียวกับ Budda (2016) ที่ระบุว่า รายได้ ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นเป็นสาเหตุที่ทำให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น

สำหรับอายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เพศของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน สถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน และสถานที่ตั้งของครัวเรือน มีระดับความมีนัยสำคัญและทิศทางการส่งผลต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือนแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับหนี้ครัวเรือน สอดคล้องกับการศึกษาของ Chaianon & Sanguanwongse (2021) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพการสมรส อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์ต่อหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Strzelecka & Zawadzka (2020) ที่ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่อหนี้ครัวเรือนของประเทศโปแลนด์ พบว่า สถานะภาพการสมรสของครัวเรือน ขนาดและองค์ประกอบของครัวเรือน อาชีพหลักของครัวเรือน ที่ตั้งของครัวเรือน รูปแบบความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย อายุของหัวหน้าครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มี

ความสัมพันธ์กับนี้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ Intarapak & Supapakorn (2020) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ครัวเรือนของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลของประเทศไทย พบว่า ขนาดครัวเรือนมีผลต่อภาระหนี้ครัวเรือน สอดคล้องกับ Chaitarin & Kharuhayothin (2019); Jensarikit & Sawangdee (2013) ที่ระบุว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับ Kabkhao & Sapwarabol (2018) มีผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้ในทางลบของทุกปีที่ทำการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรเพศยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ อย่างชัดเจน และการศึกษาของ Fiscal Policy Office (2015) ระบุว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อโอกาสที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้รองจากปัจจัยด้านรายได้

6. สรุปผลการวิจัย

1) การศึกษาด้วยวิธี Mean Regression ของระดับหนี้ครัวเรือนโดยเฉลี่ย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนสามารถอธิบายหนี้ครัวเรือนได้ร้อยละ 36.25 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สะท้อนให้เห็นว่า นอกเหนือจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่ทำการศึกษแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน

2) จากการเปรียบเทียบผลการคำนวณด้วยวิธี Mean Regression และ Quantile Regression พบว่า รายได้ครัวเรือนและรายจ่ายครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือนในทุกระดับหนี้ แต่ขนาดการส่งผลแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับหนี้ สำหรับปัจจัยด้านอายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เพศของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน สถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน และสถานที่ตั้งของครัวเรือน มีระดับความมีนัยสำคัญและทิศทางของการส่งผลต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือนแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับหนี้ครัวเรือน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนสามารถสะท้อนสาเหตุในการก่อหนี้ของครัวเรือนได้เพียงระดับหนึ่ง โดยรายได้ครัวเรือนจะมีผลกับกลุ่มครัวเรือนที่มีหนี้ระดับสูงมากกว่ากลุ่มครัวเรือนอื่นๆ และรายจ่ายครัวเรือนจะมีผลกับการสร้างหนี้เพื่อการบริโภคมากที่สุด ขณะที่คุณลักษณะของหัวหน้าครัวเรือนก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างหนี้สินของครัวเรือนเช่นกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลปัจจัยกำหนดหนี้ครัวเรือนจากการศึกษานี้ไปเป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของครัวเรือนโดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพแตกต่างกันไปแต่ละระดับหนี้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 การศึกษาปัจจัยกำหนดหนี้ครัวเรือนของการศึกษานี้ พิจารณาแต่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ไม่ได้พิจารณาปัจจัยภายนอกหรือสภาพแวดล้อมภายนอกครัวเรือน ซึ่งอาจทำให้เกิดหนี้ครัวเรือน เช่น นโยบายของรัฐบาล สภาพแวดล้อมทางด้านตลาดเงิน การผันแปรของราคาสินค้าเกษตร หรือวิกฤตภัยธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนอื่นๆ ที่การศึกษาไม่ได้นำมาวิเคราะห์ที่อาจส่งผลกระทบต่อหนี้ครัวเรือน เช่น สินทรัพย์ของครัวเรือน จำนวนสมาชิกของครัวเรือนที่ทำงาน เป็นต้น

7.2.2 การศึกษานำข้อมูลหนี้ของครัวเรือนทุกประเภทมารวมกัน ไม่ได้แยกว่าเป็นหนี้ของครัวเรือนกลุ่มใด คุณลักษณะของครัวเรือนและด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนที่กำหนดในการศึกษานี้ อาจส่งผลกระทบแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของครัวเรือน ดังนั้น ในการศึกษาต่อไป ควรแยกวิเคราะห์หนี้ครัวเรือนของแต่ละกลุ่มอาชีพ เช่น ครัวเรือนประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม หรือครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจ เป็นต้น รวมทั้งพิจารณาวิเคราะห์แยกหนี้ของครัวเรือนเป็นแต่ละประเภท เช่น หนี้เพื่อการบริโภค หรือหนี้ลงทุนหรือหนี้เพื่อการออม เป็นต้น

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นโยบายการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน เป็นเรื่องยากที่จะกระทำ ทั้งนี้เพราะหนี้โดยตัวมันเองไม่ได้เป็นดัชนีวัดว่าจะส่งผลเสียต่อครัวเรือนเสมอไป เพราะในทางเศรษฐกิจแล้วหนี้ครัวเรือนก็มีข้อดี กล่าวคือ ช่วยแก้ปัญหาระยะสั้นให้กับครัวเรือนในช่วงที่ขาดแคลนรายได้หรือจำเป็นต้องมีรายจ่ายที่จำเป็นและเร่งด่วน หรือหนี้ที่สร้างขึ้นเพื่อการลงทุนที่จะสร้างรายได้ในอนาคต ซึ่งในระยะยาวจะช่วยพัฒนาครัวเรือนให้บรรลุเป้าหมายที่หัวหน้าครัวเรือนที่วางแผนได้ แต่ข้อเสีย คือ ถ้าครัวเรือนสร้างหนี้มากเกินไปโดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และไม่สอดคล้องกับพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน จะทำให้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ก็จะสร้างปัญหาให้กับครัวเรือนและส่งผลกระทบต่อธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคาร หรือสถาบันการเงินอื่นๆ ดังนั้น ประเด็นที่ควรพิจารณา คือ จะทำอย่างไรที่จะทำให้ครอบครัวที่เป็นหนี้ไม่สร้างหนี้ที่ไม่จำเป็นหรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และจะทำอย่างไรที่จะทำให้ครัวเรือนที่เป็นหนี้มีศักยภาพในการชำระหนี้ได้ บทความนี้มีข้อเสนอต่อภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน ดังนี้

1) รายจ่ายในการบริโภคมีนัยสำคัญต่อการกำหนดหนี้ครัวเรือนและส่งผลในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น การบริหารจัดการด้านรายจ่ายของครัวเรือนจึงมีบทบาทสำคัญในการบรรเทาปัญหาเรื่องนี้ และจากการศึกษาพบว่า การกู้ยืมส่วนใหญ่ คือ ประมาณร้อยละ 40 กู้ยืมเพื่อนำมาใช้จ่ายในการบริโภค รวมทั้งแหล่งเงินกู้เพื่อการบริโภคเป็นแหล่งเงินกู้นอกระบบประมาณร้อยละ 17 ซึ่งมีภาระดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ดังนั้น การส่งเสริมวินัยการออมไม่ใช้จ่ายเกินความจำเป็นและลดกระแสการบริโภคนิยมจึงเป็นเรื่องจำเป็น รวมทั้งการเพิ่มความรู้ทางการเงินให้กับครัวเรือน เช่น การทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้รัฐบาลไม่ควรสนับสนุนหรือจูงใจให้ครัวเรือนเพิ่มรายจ่ายหรือนโยบายลักษณะประชานิยมที่กระตุ้นให้ใช้จ่ายในสินค้าที่ไม่จำเป็น เช่น โครงการรถยนต์คันแรก เพราะได้ผลกระทบด้านเศรษฐกิจในระยะสั้นๆ แล้ว ยังส่งผลกระทบต่อหนี้ครัวเรือนให้ปรับตัวสูงขึ้น ซึ่งจะไปซ้ำเติมรายจ่ายครัวเรือนในรอบต่อไป หักล้างกับผลกระทบในระยะสั้น

2) ผลการศึกษาพบว่า ถ้าหัวหน้าครัวเรือนมีอายุเพิ่มขึ้นจะทำให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น ขณะที่ลักษณะโครงสร้างประชากรไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้นเรื่อยๆ และคาดว่าในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

อย่างสมบูรณ์ คือ มีสัดส่วนของประชากรที่มีอายุเกิน 60 ปี มีจำนวนร้อยละ 20 ของประชากร สำหรับตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 61 ปี มีสัดส่วนร้อยละ 30.49 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด หัวหน้าครัวเรือนที่สูงอายุรายได้จะลดลงถ้าไม่มีเงินออม และถ้ายังคงต้องรับผิดชอบครอบครัว อาจจะสร้างหนี้เพิ่มขึ้น ดังนั้นภาครัฐจึงควรมีนโยบายช่วยให้ผู้สูงอายุให้มีรายได้เพียงพอ คือ นอกจากจะสนับสนุนให้มีเงินออมภาคบังคับและการออมโดยสมัครใจแล้ว ควรมีนโยบายสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงอายุที่ยังคงต้องการทำงาน การสนับสนุนให้มีการจ้างงานเต็มที่ จะช่วยรักษาระดับรายได้ครัวเรือนไม่ให้ลดลง ช่วยบรรเทาปัญหาเรื่องหนี้ รวมทั้งยังทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น

3) หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชายมีแนวโน้มที่จะสร้างหนี้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้ชายส่วนใหญ่ที่อาจจะไม่ระมัดระวังในการวางแผนการใช้จ่าย ดังนั้น การรณรงค์เรื่องการจัดการหนี้ครัวเรือนควรพุ่งเป้าหมายยังเพศชาย

4) โดยเฉลี่ย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนสามารถอธิบายหนี้ครัวเรือนได้เพียงร้อยละ 36.25 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สะท้อนให้เห็นว่า หนี้ครัวเรือนที่เกิดขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมภายนอกครัวเรือน เช่น การตกต่ำของราคาพืชผล ปัจจัยด้านภัยธรรมชาติ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาล ดังนั้น การแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน นอกจากจะมีมาตรการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของหัวหน้าครัวเรือนตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ภาครัฐควรมีมาตรการเสริมด้านอื่นๆ เช่น มาตรการลดความเสี่ยงหรือบรรเทาความเสียหายจากภัยธรรมชาติ มาตรการดูแลไม่ให้สถาบันการเงินเอาเปรียบลูกหนี้มากเกินไป หรือหลีกเลี่ยงนโยบายกระตุ้นการบริโภคของประชาชนมากเกินไป เป็นต้น

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

9. เอกสารอ้างอิง

Bank for International Settlement. (2020). *Total credit to households (core debt)*.

<https://stats.bis.org/statx/srs/table/f3>.

Bank of Thailand. (2019). *Thai Household Debt Structure and Implications for Household Financial Status*.

https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/MonetPolicyComittee/MPR/BOX_MPR/1BOXMPR_TH_December2562.pdf

Bank of Thailand. (2020). *Loans to the household sector*.

https://www.bot.or.th/App/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?reportID=775&language=TH

Branson, W. H. (1989). *Macroeconomic Theory and Policy* (3rd ed). Singapore: Harper & Row Publishers.

- Budda, L. (2016). *Household Debt and Business Cycle in Thailand*. [Master's Independent Study] Thammasat University.
- Chaiyanon, P., & Sanguanwongse, V. (2021). Debt Analysis and Related Factor to Debt Agriculture of Cooperative Member in the Northern of Thailand. *Journal of Lampang Rajabhat University*, 10(1), 63-75.
- Chaitarin, W., & Kharuhayothin, T. (2019). Debt of Farm Households in Phayao Province. *Journal of Community Development and Life Quality*, 7(3), 283-294.
- Duesenberry, J. S. (1959). *Income Savings and The Theory of Consume Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fiscal Policy Office. (2015). *Development of a micro-model to study the role of household debt on income distribution inequality in Thailand*. Bangkok: Fiscal Policy Office.
- Friedman, M. (1990). *Theory of the Consumption Function*. as cited in Froyen, R. T., *Macroeconomics: Theories and Policies* (3rd edition). New York: Macmillan Publishing Company.
- Intarapak, S. & Supapakorn, T. (2020). Application of Logistic Regression Analysis to Household Debt of Bangkok and Metropolitan Area of Thailand. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 17, 676-681.
- Jensarikit, S., & Sawangdee, Y. (2013). *Factors related to the debt indebtedness of Thai farmer households in Kanchanaburi Province*. In the proceedings of the 10th National Kasetsart University Kamphaeng Saen Conference (pp. 473-481), Kasetsart University, Kamphaeng Saen, Nakhon Pathom.
- Kabkhao, C., & Sapwarobol, T. (2018). The Determinant of Probability of Household Debt. In the proceedings of the 2nd UTCC Academic Day National Academic Conference and Presentation (pp. 934-945), Bangkok: University of the Thai Chamber of Commerce.
- Lancaster, K. J. (1966). A New Approach to Consumer Theory. *Journal of Political Economy*, 74(2), 132-157.
- Lerskullawat, A. (2020). Factors affecting household debt in Thailand. *International Journal of Economic Policy in Emerging Economies*. 13(4), 327-336
- McFadden, D. L. (2000). *Economic Choices*. Prize Lecture, Nobel Prize in Economic Sciences 2000.
- Mingmaneeakin, W. (2011). *Principles of macroeconomics*. Bangkok: Thammasat University Press.
- National Statistical Office. (2020). *Household Socio-Economic Survey 2004-2019*. <http://www.nso.go.th>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *Quarterly Gross Domestic Product (QGDP)*. https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=qgdp_page

Strzelecka, A & Zawadzka, D. (2020). Why Households Borrow Money? Socio-Economic Factors Affecting Households Debts: A Model Approach, *European Research Studies Journal*, 820-839.

ประวัติแนบท้ายบทความ

Name and Surname:

Nongnut Intarawiset

Highest Education:

Master of Science in Agricultural Economics

University or Agency:

Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University.

Field of Expertise:

Human Resource Economics, Statics for Economists

Address:

Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University, Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bang Kapi, Bangkok, 10240.

E-mail:

nongnut@ru.ac.th

Name and Surname: Tawin Nilbai
Highest Education: Doctor of Philosophy (Economics of Public Policy)
University or Agency: Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University.
Field of Expertise: Quantitative Economics, Econometrics
Address: Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University, Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bang Kapi, Bangkok, 10240.
E-mail: tawin@ru.ac.th

Name and Surname: Thanyarat Thongphat
Highest Education: Master of Economics
University or Agency: Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University.
Field of Expertise: Quantitative Economics, Statistics for Economists
Address: Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University, Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bang Kapi, Bangkok, 10240.
E-mail: thanya_nuch@hotmail.com

Name and Surname:	Apivee Antarasena
Highest Education:	Doctor of Philosophy in Economics
University or Agency:	Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University.
Field of Expertise:	International Economics
Address:	Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University, Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bang Kapi, Bangkok, 10240.
E-mail:	lala_umeda@hotmail.com